

Toekomstverwachtingen van jongvolwassenen

Onderzoek in samenwerking met de Stichting P&V

Rapport 1

Kort Technisch Verslag Toekomstonderzoek

MARK ELCHARDUS &
PETRUS TE BRAAK

Vakgroep Sociologie, Onderzoeksgroep TOR
Pleinlaan 2, 1050 Brussel
<http://www.vub.ac.be/TOR/>

1 Inleiding

In het najaar van 2013 organiseerde de onderzoeksgroep TOR van de Vrije Universiteit Brussel, in samenwerking met ResearchAnalysisVision, een survey-onderzoek in opdracht de Stichting P&V. Een representatief staal van 6.000 jongvolwassen inwoners van België, tussen de 25 en 35 jaar oud, werd uitgenodigd om deel te nemen. Zij werden gepeild naar hun toekomstverwachtingen en -dromen op zowel persoonlijk als maatschappelijk vlak. Zo kregen zij de mogelijkheid om zich uit te laten over hun toekomst op het vlak van onder andere hun gezinslevde en, carrière en vrije tijd. Wat betreft de maatschappelijke toekomst stonden thema's als het milieu, de arbeidsmarkt, multiculturele samenleving en de politiek centraal. Het onderzoek kreeg de naam "Toekomstonderzoek2013" mee.

Dit rapport heeft als doel om de lezer te informeren over de technische aspecten van het veldwerk. Er wordt eerst ingegaan op de steekproeftrekking. Vervolgens wordt de respons besproken. Dit gebeurt zowel per golf als per gewest. Ten laatste wordt ingegaan op de representativiteit van de respons en de weging.

2 De steekproeftrekking

De beoogde populatie van het onderzoek omvat de inwoners van België tussen 25 en 35 jaar. De steekproef werd getrokken op het Rijksregister, een ambtelijke gegevensbank voor bevolkingsgegevens. Er werd gebruik gemaakt van een disproportioneel gestratificeerde toevalssteekproef naar gewest (zie tabel 1). Dat wil zeggen dat respondenten louter toevallig werden getrokken, maar de proportie geselecteerde respondenten per gewest van te voren is opgelegd, om ervoor te zorgen dat de kleinste strata (in dit geval het Brussels Hoofdstedelijk Gewest) oververtegenwoordigd is ten opzichte van de grotere strata en dit met de bedoeling voldoende respondenten uit het hoofdstedelijke gewest te hebben om een analyse mogelijk te maken. Hiermee werd beoogd om een voldoende grote populatie Brusselaars in de uiteindelijke gerealiseerde steekproefpopulatie te creëren om betrouwbare onderzoeksresultaten uitgesplitst naar gewest te genereren. Uiteindelijk werden 1.555 Brusselaars, 2.555 Vlamingen en 1.890 Walen uitgenodigd om deel te nemen aan het onderzoek.

Tabel 1: Verdeling van de Belgische populatie en de steekproefpopulatie naar gewest (25 tot en met 35-jarigen)

Gewest	Bevolking (in aantallen)	Bevolking (in %)	Steekproef-eenheden zonder stratificatie (in aantallen)	Steekproef-eenheden met stratificatie (in aantallen)	Verdeling steekproefpopulatie na stratificatie (in %)
Brussel	219.703	14,05	843	1.555	25,92
Vlaanderen	866.618	55,42	3.325	2.555	42,58
Wallonië	477.342	30,53	1.832	1.890	31,50
België	1.563.662	100,00	6.000	6.000	100,00

Gegevens over de bevolking (in aantallen) zijn afkomstig van de FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Enquête naar de arbeidskrachten 2012

3 Respons

Onder meer door het groot aantal enquêtes in dit land staan responscijfers onder druk. Om een maximale respons te krijgen, werden de respondenten verschillende keren gecontacteerd. Om de anonimiteit maximaal te garanderen werd de verzending van de documenten verzorgd door de medewerkers van het Rijksregister. Daarbij werd ervoor gezorgd dat elke zending zich vormelijk onderscheidde van de voorgaande (Dillman, 2007). De eerste zending, bestaande uit een contactbrief en een vragenlijst, werd verstuurd op 25 september 2013 (T1). Respondenten die op 7 oktober nog niet gereageerd hadden, kregen op 9 oktober (T2) een herinneringskaartje toegestuurd. Wie nadien nog niet reageerde, ontving een herinneringsbrief en een nieuw exemplaar van de vragenlijst (T3: 30 oktober). In een vierde golf (T4: 13 november) kregen respondenten een tweede herinneringskaartje. De vijfde en laatste golf (T5: 11 december) bestond uit een brief waarin de respondenten werden uitgenodigd voor deelname aan een online versie van dezelfde vragenlijst. In totaal werden de geselecteerde respondenten dus maximaal vijf keer gecontacteerd.

Tabel 2: Brutorespons in aantallen en procenten per golf

Tijdstip / Golf	Datum	Inhoud zending	Respons (in aantallen)	Respons (in %)	Bruto-respons (in %)	Cumulatieve bruto-respons (in %)
T1	25 september 2013	Contactbrief en vragenlijst	635	32,33	10,58	10,58
T2	9 oktober 2013	Herinneringskaartje	482	24,54	8,00	18,58
T3	30 oktober 2013	Herinneringsbrief en 2e vragenlijst	441	22,45	7,35	25,93
T4	13 november 2013	Herinneringskaartje	270	13,75	4,50	30,43
T5	11 december 2013	Uitnodiging online vragenlijst	136	6,93	2,27	32,7
Totaal			1964	100,00	32,7	

Hoewel golf 5 uitsluitend bestond uit een oproepbrief om deel te nemen aan een online versie van de vragenlijst, en géén nieuwe papieren vragenlijst bevatte, bestaat een substantieel deel van de vijfde golf echter uit een respons op papier. Van de 136 respondenten die de moeite namen om te antwoorden op de vijfde oproep, deden 96 dit via de online vragenlijst. 40 respondenten gebruikten een papieren versie om de vragenlijst alsnog in te vullen.

Bij het afsluiten van het veldwerk hebben we in totaal 1.964 vragenlijsten ontvangen (zie tabel 2). Voor de berekening van de nettoresponserates raadt de American Association for Public Opinion Research (AAPOR, 2011: 45) aan om een preciezere schatting te maken van de niet-inzetbare steekprofeenheden op basis van wetenschappelijke informatie uit onderzoeken met een vergelijkbare onderzoekspopulatie. De hier gebruikte informatie is voor de berekening van de schatting afkomstig van de Participatiesurvey 2009 (Van Steen & Lievens, 2011). Het betreft hier een face-to-facesurvey in Vlaanderen bij 14 tot 85-jarigen. Dit onderzoek is, door de face-to-face-opzet, goed in staat om een schatting te maken van de niet-inzetbare steekprofeenheden.

De steekproefpopulatie in het Toekomstonderzoek2013 is echter wel verschillend (leeftijd: 14-85 jarigen ten opzichte van 25-35-jarigen; en geografische regio: Vlaanderen versus België), maar toch is de informatie uit de Participatiesurvey 2009 (PaS2009), bij weten van de auteurs, het meest vergelijkbaar met het hier besproken onderzoek. Door het verschil in leeftijdscategorieën is de kans zeer groot dat het percentage niet-inzetbare steekprofeenheden doordat zij zijn overleden, overschat wordt indien deze gebaseerd worden op de PaS2009. Daarom is ervoor geopteerd om het percentage van de niet-inzetbare steekprofeenheden doordat zij zijn overleden uit de PaS2009 niet te berekenen op de niet-inzetbare steekprofeenheden van het Toekomstonderzoek. Voor de overige categorieën niet-inzetbare eenheden lijkt het niet aannemelijk dat deze verschillend zijn tussen de twee onderzoekspopulaties.

In de PaS2009 bleek ruim 11,5% van de onderzoekspopulatie te bestaan uit niet-inzetbare steekprofeenheden. Zonder de personen die zijn overleden is 11,2% niet-inzetbaar. Dit bevestigt de stelling dat de 3,3% niet-inzetbare eenheden uit de eigen steekproef een forse onderschatting is. Voor de berekening van de nettorespons wordt daarom, in lijn met de aanbevelingen van het AAPOR (2011), het percentage niet-inzetbare steekprofeenheden geschat op 11,2%. De berekening van de geldige-nettorespons is als volgt:

$$\text{Geldige nettorespons} = \frac{\text{Geldige respons}}{\text{Steekproef} - \text{Geschatte niet inzetbare eenheden}}$$

Van de initiële steekproef van 6.000 eenheden kan er vanuitgegaan worden dat er aldus 672 eenheden ($6.000 * 11,2\%$) uit de steekproef niet-inzetbare eenheden zijn.

De geldige respons bestaat uit 1.951 eenheden. De geldige nettorespons voor het Toekomstonderzoek, is daarom als volgt:

$$\frac{1.951}{6.000 - 672} = 36,6\%$$

De geldige nettorespons bedraagt aldus 36,6%. Dit betekent dat 36,6% van alle respondenten die behoorden tot de inzetbare steekprofeenheden de vragenlijst correct hebben ingevuld. De respondenten die de vragenlijst slechts heel onregelmatig of aantoonbaar slecht hebben ingevuld zijn aldus uit de teller gehaald bij de berekening van de geldige nettorespons. Vergelijkend onderzoek op basis van de responscijfers van 147 gepubliceerde studies, beveelt aan dat een minimum van 40% gewenst is (Baruch, 1999: 434). In het kader daarvan wordt daarom de respons hieronder uitgesplitst per gewest (zie tabel 3).

Tabel 3: Bruto- en geldige nettorespons in aantallen en procenten per gewest

Gewest	Respons (in aantallen)	Geldige nettorespons (in %)
Brussel	405	29,3
Vlaanderen	941	41,5
Wallonië	605	36,1
Totaal	1951	36,6

De respons die is weergegeven in bovenstaande tabel verschilt per gewest. De bruto- en nettorespons per gewest wordt weergegeven in de bovenstaande tabel. De geobserveerde verschillen tussen de gewesten kunnen te wijten zijn aan verschillende oorzaken. De respons in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is bijzonder laag, hoogstwaarschijnlijk ten gevolge van de grotere taaldiversiteit die eigen is aan dat gewest. Daar de vragenlijst alleen beschikbaar was in het Frans en in het Nederlands, kan het zijn dat de taal een barrière vormde voor verschillende potentiële respondenten. Vooral de lage respons in Brussel haalt de totale respons naar beneden. Alleen de respons in Vlaanderen haalt de minimumgrens van 40%, zoals vastgesteld door Baruch (1999). Gezien de lage respons in Brussel is ervoor geopteerd om de analyses per taalgroep te specificeren, in plaats van naar gewest. Hierdoor zijn de Brusselaars verdeeld over de Nederlands- en Franstaligen.

4 Weging

Naast non-respons is de representativiteit van de steekproef een belangrijk issue bij het uitvoeren van een survey. Het is algemeen geweten dat geen enkele survey een perfecte afspiegeling is van de populatie die ze vertegenwoordigt. Verschillende factoren kunnen

een vertekening teweegbrengen in de steekproef zoals bijvoorbeeld een selectieve non-respons. Daarom wordt de steekproef gewogen op bevolkingskenmerken die gekend zijn. Voor het wegen van onze data hebben we gegevens gebruikt over de verdeling van de kenmerken geweest, leeftijd, geslacht en onderwijsniveau in de populatie die we bestuderen. Deze zijn afkomstig van de Enquête naar de arbeidskrachten (EAK). De Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK) is een sociaal-economische enquête bij een steekproef van Belgische huishoudens met als voornaamste doelstelling de bevolking op arbeidsleeftijd in beeld te brengen. Deelname aan de enquête is in principe verplicht. De informatie wordt verzameld via face-to-face interviews. Gezinnen die uitsluitend bestaan uit inactieve personen ouder dan 64 jaar mogen ook telefonisch worden bevestigd. De steekproef bevat 15.000 huishoudens per kwartaal, waarvan er 12.000 effectief bevestigd kunnen worden. Dit levert op jaarbasis informatie op over de arbeidsmarktsituatie van 90.000 inwoners van België van 15 jaar en ouder. De respons bedraagt ongeveer 80%. Minder dan 3% van de non-respons betreft weigeringen om deel te nemen aan de enquête. Om die redenen vormt de EAK-databank van 2013 een geschikt alternatief voor de constructie van de weegvariabelen¹.

Er wordt gewogen op leeftijd, geslacht en opleidingsniveau. Voor leeftijd maken we een onderscheid tussen twee categorieën en voor opleidingsniveau drie. Het gewicht per cel krijgen we door het quotiënt te nemen van het celpercentage van de EAK-databank met het celpercentage van de Toekomstdatabank². Idealiter liggen deze coëfficiënten dicht bij 1 (= situatie waar de vertegenwoordiging in de survey identiek is als de verdeling in de bevolking). Een wegingcoëfficiënt voor een groep groter dan 1 betekent dat die in de survey ondervertegenwoordigd is ten opzichte van haar aanwezigheid in de samenleving. Klassiek zijn laagopgeleiden ondervertegenwoordigd en de hoogopgeleiden oververtegenwoordigd en aangezien het opleidingsniveau een grote invloed heeft op tal van houdingen is het belangrijk via weging voor deze onder- en oververtegenwoordiging te corrigeren. Slechts 2 van de 36 wegingscoëfficiënten blijken groter dan 3 (zie tabel 4). Geen enkele component is kleiner dan 0,5. Er is besloten om deze coëfficiënten niet af te toppen.

---

¹ Gegevens zijn afkomstig van de Federale OverheidsDienst Economie.

² Er werd gewerkt met 6 cijfers na de komma.

Tabel 4 : Berekening wegingscoëfficiënt voor de combinatie leeftijd, opleiding en geslacht per gewest op basis van de Enquête naar Arbeidskrachten

			25-30 jaar	31-35 jaar
Vlaams Gewest	Laag	Mannen	3,3603	2,1702
		Vrouwen	1,8314	1,8637
	Midden	Mannen	1,3390	1,0586
		Vrouwen	1,1478	1,1031
	Hoog	Mannen	0,9193	0,7345
		Vrouwen	0,7141	0,7380
Waals Gewest	Laag	Mannen	1,6711	1,2422
		Vrouwen	1,5063	1,4834
	Midden	Mannen	1,9723	1,3683
		Vrouwen	1,2032	1,2003
	Hoog	Mannen	0,6875	0,6381
		Vrouwen	0,6769	0,6926
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	Laag	Mannen	2,6234	3,6024
		Vrouwen	1,6968	1,3617
	Midden	Mannen	1,5427	1,8265
		Vrouwen	2,6269	1,0768
	Hoog	Mannen	0,7121	0,7538
		Vrouwen	0,5959	0,5815

Voor bepaalde analyses wilden we een vergelijking maken tussen de gewesten. Daarom en ook omdat de regio's disproportioneel werden gestratificeerd, werd een wegingscoëfficiënt gemaakt die ook de verdeling van de bevolking van België over de gewesten in rekening brengt (WegingGewest). De bekomen coëfficiënten werden vermenigvuldigd met de wegingscoëfficiënt voor de combinatie van geslacht, leeftijd en opleiding (WegingGOL). Deze combinatie tussen de twee wegingen is in de databank opgenomen onder WegingGGOL (zie tabel 5).

Tabel 5 : Berekening wegingscoëfficiënten per gewest

Brussels Hoofdstedelijk Gewest	0,6747
Vlaams Gewest	1,1504
Waals Gewest	0,9847

In de rapporten voor de opdrachtgever zal de weging naar gewest, geslacht, leeftijd en opleiding worden gebruikt, tenzij anders wordt vermeld.

5 Literatuur

- AAPOR. (2011). Standard Definitions. Final Dispositions of Case Codes and Outcome Rates for Surveys. Revised 2011. [Electronic Version]. Retrieved 15 april 2014.
- Baruch, Y. (1999). Response Rate in Academic Studies. A Comparative Analysis. *Human Relations*, 52(4), 421-438.
- Dillman, D. A. (2007). *Mail and internet surveys: the tailored design method*. New York: Wiley.
- Van Steen, A., & Lievens, J. (2011). Deel II. Dataverzameling. In J. Lievens & H. Waeghe (Eds.), *Participatie in Vlaanderen. Basisgegevens van de Participatiesurvey 2009* (pp. 257-288). Leuven: Acco.